

HATE SPEECH UNDER THE GUISE OF IRONY: DISCURSIVE STRATEGIES IN GEORGIAN SOCIAL MEDIA

სიძულვილის ენა ირონიის ნიღაბში: დისკურსული სტრატეგიები ქართულ
სოციალურ მედიაში

Vakhtang Endeladze

PhD in philology,

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Tamar Mepe St. 59, 4600, Georgia

+ 995 577 790 780, endeladze.vakhtang@atsu.edu.ge

<https://orcid.org/0009-0007-5630-335X>

Abstract. Social media constitutes one of the central platforms of contemporary socio-cultural discourse, where linguistic practices actively participate in the formation of ideologies and the redistribution of social power. Within this digital environment, particular significance is attached to those forms of language that are substantively aggressive yet stylistically wrapped in playfulness, humor, or irony. This study aims to analyze how irony is employed to conceal and legitimize hate speech in Georgian social media, how it functions as a rhetorical strategy, and how its effect varies depending on platform-specific features and audience perception frameworks.

The article draws on the methodological frameworks of literary linguistics and critical discourse analysis, which allow for a detailed examination of the textual mechanisms that construct ironic narratives within the expression of hate. An analysis of examples collected from real-life social media platforms reveals that irony often serves as a tool through which aggressive statements are communicated in an indirect, softened, and socially acceptable form. As a result, hate speech not only proliferates in a disguised manner but also gains a degree of social legitimacy, thereby complicating both its detection and opposition.

Special attention is devoted to stylistic elements such as intertextuality, metaphorization, sarcasm, the use of ironic labeling, and the blending of genre models—all of which play a critical role in shaping the ironic dimension of hate discourse. In parallel, the article considers the role of social media algorithms that prioritize emotionally charged and polarized content, thereby facilitating the circulation and normalization of irony-laden hate speech as a publicly accepted communicative practice. In this way, such language becomes an integral component of contemporary digital discourse.

Keywords: hate speech, irony, social media, discursive strategies.

ვახტანგ ენდელაძე

ფილოლოგიის დოქტორი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, თამარ მეფის 59, 4600, საქართველო
+ 995 577 790 780, endeladze.vakhtang@atsu.edu.ge<https://orcid.org/0009-0007-5630-335X>

აბსტრაქტი. სოციალური მედია თანამედროვე საზოგადოებრივ-კულტურული დისკურსის ერთ-ერთი ცენტრალური პლატფორმაა, სადაც ენობრივი პრაქტიკები აქტიურად მონაწილეობენ იდეოლოგიების ფორმირებასა და სოციალური ძალაუფლების გადანაწილებაში. ამ ციფრულ გარემოში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება ენის ის ფორმები, რომლებიც შინაარსობრივად აგრესიულია, თუმცა ფორმით – თამაშობრივი, იუმორითა და ირონიით არის შეფუთული. კვლევის მიზანია გაანალიზოს, როგორ გამოიყენება ირონია სიძულვილის ენის შეფარვისა და ლეგიტიმაციისათვის ქართულ სოციალურ მედიაში, როგორ ფუნქციონირებს იგი როგორც რიტორიკული სტრატეგია და როგორ იცვლება მისი ეფექტი პლატფორმის სპეციფიკიდან და აუდიტორიის აღქმის მოდელებიდან გამომდინარე.

სტატია ეფუძნება ლიტერატურული ენათმეცნიერებისა და კრიტიკული დისკურსის ანალიზის მეთოდოლოგიას, რაც იძლევა შესაძლებლობას, დაკვირვების საგნად ვაქციოთ ის ტექსტური მექანიზმები, რომლებიც სიძულვილის ენის ირონიულ ნარატივებს ამუშავებს. რეალური სოციალური მედია პლატფორმებიდან ამოღებული მაგალითების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ირონია ხშირად ფუნქციონირებს როგორც ინსტრუმენტი, რომლის მეშვეობითაც აგრესიული განცხადებები შეფარვით, ირიბად და კომუნიკაციურად მისაღები ფორმით გადმოიცემა. შედეგად, სიძულვილის ენა არა მხოლოდ შენიღბული ფორმით ვრცელდება, არამედ იღებს სოციალურ ლეგიტიმაციასაც, რაც ართულებს მის ამოცნობასა და წინააღმდეგობას.

განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ისეთ სტილისტურ ელემენტებს, როგორებიცაა ინტერტექსტუალობა, მეტაფორიზაცია, სარკაზმი, ირონიული იარაღების გამოყენება და ჟანრული მოდელების ნარევი. ამავდროულად, განიხილება სოციალური მედიის ალგორითმების როლი, რომლებიც აქტიურად უწყობენ ხელს პოლარიზებული და ემოციურად დატვირთული კონტენტის გავრცელებას, რითაც ირონიულად შეფუთული სიძულვილის ენა გადადის საჯარო ნორმად და ხდება თანამედროვე ციფრული დისკურსის განუყოფელი ნაწილი.

საკვანძო სიტყვები: სიძულვილის ენა, ირონია, სოციალური მედია, დისკურსული სტრატეგიები.

შესავალი. თანამედროვე კომუნიკაციური გარემო, რომელშიც სოციალური მედია ერთ-ერთ ძირითად საჯარო სივრცედ ჩამოყალიბდა, განსაზღვრავს არა მხოლოდ ინფორმაციის გავრცელების ტემპსა და სტრუქტურას, არამედ ენობრივ და დისკურსულ პრაქტიკებსაც. ამ კონტექსტში განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ის ფორმები, რომლითაც ძალაუფლების, სოციალური იდენტობების, მორალური დაპირისპირებებისა და პოლიტიკური პოზიციების რეპრეზენტაცია ხდება ენობრივ დონეზე. აღნიშნული დისკურსის მნიშვნელოვანი, თუმცა ხშირად შეფარული კომპონენტია სიძულვილის ენა, რომელიც სულ უფრო ხშირად განიცდის სტილისტურ ტრანსფორმაციას და ავლენს თავს ირონიის, სარკაზმისა და ე.წ. "ჰუმორისტული კომენტარის" ფორმით. ქართულ

სოციალურ მედიაში ეს ტენდენცია მკაფიოდ ჩანს — ირონია ხშირად ირჩევა როგორც სოციალური და პოლიტიკურად აგრესიული გამონათქვამების ლეგიტიმაციის სტრატეგია.

ირონია ისტორიულად წარმოადგენს როგორც ესთეტიკურ, ასევე კრიტიკულ კატეგორიას. როგორც ლინდა ჰაჩინი აღნიშნავს, ის ქმნის „დისტანციის ეფექტს“, რომლის მეშვეობითაც სუბიექტს შეუძლია გამოხატოს წინააღმდეგობა ან დაუკმაყოფილებლობა რომელიმე დომინანტური ნარატივის მიმართ (Hutcheon, 1994). თუმცა ამავე დისტანციამ შეიძლება ფარის ფუნქცია შეასრულოს — აგრესიული გზავნილები ირონიის "თამამი" ფორმით იკითხება როგორც უცოდველი იუმორი ან კულტურული კომენტარი. შედეგად, სიძულვილის ენა კარგავს თავშესახებს, მაგრამ არა ზემოქმედებით ეფექტს. პირიქით — ის განიცდის ნორმალიზაციას და იდეოლოგიური დისკურსის დამკვიდრების უფრო დახვეწილ გზად იქცევა.

საქართველოში სოციალური მედიის სწრაფმა გავრცელებამ, განსაკუთრებით ისეთი პლატფორმების საშუალებით, როგორიცაა Facebook, YouTube, TikTok და სხვა, საფუძველი დაუდო ახალ და კომპლექსურ კულტურულ პერიფერიას, სადაც ენობრივი პრაქტიკები აღარ ფუნქციონირებს მხოლოდ ინფორმაციის გადაცემისა და მიღების ჩარჩოებში. ონლაინ პლატფორმები, როგორც სოციალური სივრცეები, ქმნიან საკუთარ დისკურსულ „ეკოსისტემებს“, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ არა მხოლოდ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში, არამედ სიმბოლური ძალაუფლების განაწილებაში და განმტკიცებაში. ამ ეკოსისტემებში ენობრივი მედიაცაა იქცევა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან მექანიზმად, რადგან ენა არამხოლოდ ასახავს სოციალურ და კულტურულ მნიშვნელობებს, არამედ აქტიურად მონაწილეობს სოციალური იერარქიების ფორმირებასა და გამყარებაში. ეროვნული იდენტობა, გენდერული როლები, რელიგიური კოდები და პოლიტიკური კუთვნილებები ამ სივრცეებში ინტენსიურად პოლარიზდება და ხშირად იყენებს ენობრივ სტრატეგიებს პოზიციების განმტკიცებისთვის და მოწინააღმდეგის დისკრედიტაციისთვის.

ირონიის როლი ამ პროცესში განსაკუთრებით გამოკვეთილია. ის არ არის მხოლოდ ტექსტის ესთეტიკური ელემენტი ან კრიტიკული ინსტრუმენტი, არამედ ერთგვარი „დისკურსული ორმაგი იარაღია“ — ირონია ერთდროულად ახდენს აგრესიის გამოვლენასა და მის დამალვას. ამგვარი ორმაგი ფუნქცია საშუალებას აძლევს ტექსტის ავტორს აირიდოს პირდაპირი პასუხისმგებლობა და შექმნას გარემო, სადაც აგრესია იფარება იუმორის, ცინიზმის ან კულტურული თვითირონიის ნიღბით. სოციალური მედიის ეს სტრატეგია განსაკუთრებით ეფექტურია, რადგან ქმნის იუმორის ფონზე გამოხატულ, მაგრამ რეალურად ძალადობრივ და დისკრიმინაციულ გზავნილებს, რომლებიც აუდიტორიაში უფრო მარტივად ხვდებიან და იწვევენ ემოციურ რეაქციებს.

ამ კონტექსტში, როგორც მაიკლ ბილიგი აღნიშნავს, იუმორი და სიძულვილი ხშირად თანაარსებობენ და ზუსტად ირონია უზრუნველყოფს მათ ურთიერთქმედებას — იუმორის ფუნქცია არამხოლოდ ქმნის კომიკურ და დახვეწილ სტილისტურ ეფექტს, არამედ აყალიბებს აგრესიას სოციალურად მისაღებ და მიმზიდველ ფორმად. ეს სტრატეგია სიძულვილის ენის შემთხვევაში განსაკუთრებით სახიფათოა, რადგან ირონია არეგულირებს აგრესიის გამოხატვას ისე, რომ პირდაპირი და უხეში ფორმების ნაცვლად გზავნილები გადადის შრეებად ორგანიზებულ, სიმბოლურად შეფარულ და კონტექსტზე დამოკიდებულ ფორმატში, რაც ამცირებს მათი აღქმის წინააღმდეგობას და გამართლებულობის ილუზიას ქმნის. ამგვარად, იგი ამცირებს მკითხველის რეზისტენტობას და ქმნის ილუზიას, რომ შეტევა მხოლოდ "ხუმრობაა" — რაც ხელს უწყობს სიძულვილის ნორმალიზაციას.

მოცემული კვლევა მიზნად ისახავს სწორედ ამ სტრატეგიულ ურთიერთქმედებაზე გაამახვილოს ყურადღება — როგორ ივლება ზღვარი ირონიასა და სიძულვილის ენას

შორის, როგორ იქცევა ირონია ნილბად აგრესიისთვის და როგორ იქმნება ისეთი დისკურსული ფორმები, რომლებიც სოციალური მედიის პლატფორმებზე ფართოდ ვრცელდება. განსაკუთრებით საინტერესოა ის გარემოებები, რომლებშიც პოლიტიკური და სოციალური ძალები იყენებენ ირონიას საკუთარი დისკურსის ლეგიტიმაციისთვის, ხანდაზმული სტერეოტიპების და მარგინალიზაციის შესანარჩუნებლად, მაგრამ ამავე დროს ამგვარი ტექსტები წარმოიქმნენ „იუმორის“ საფარით შენიღბულ ძალადობრივ ნარატივებს.

სტატიის მიზანია გაანალიზოს, როგორ მოქმედებს ირონია როგორც აგრესიული დისკურსის ლინგვისტური სტრატეგია ქართულ სოციალურ მედიაში. კონკრეტულად, ვაჩვენებთ, როგორ ვითარდება სიძულვილის ენა ირონიული ფორმით და როგორ იმალება აგრესიული შინაარსი სოციალური ტოლერანტობის ან იუმორისტული კოდების მიღმა. კვლევა ეყრდნობა ლიტერატურული ენათმეცნიერების და კრიტიკული დისკურსის ანალიზის სინთეზს და იყენებს რეალურ ენობრივ მონაცემებს სოციალური მედიის ტექსტებიდან.

მეთოდები. მოცემული კვლევა ეფუძნება ლიტერატურული ენათმეცნიერებისა და კრიტიკული დისკურსის ანალიზის სინთეზს. კვლევის ძირითადი მეთოდოლოგიური სტრატეგია გულისხმობს ენობრივი და სტილისტური მექანიზმების იდენტიფიკაციასა და ინტერპრეტაციას იმ კონტექსტში, სადაც ირონია ფუნქციონირებს როგორც სიძულვილის ენის შეფარვისა და ლეგიტიმაციის ინსტრუმენტი.

ლიტერატურული ენათმეცნიერების ფარგლებში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ტექსტის სტილისტიკურ კომპონენტებს — მათ შორის, ინტერტექსტუალობას, მეტაფორიზაციას, ფრაზეოლოგიურ სტრუქტურებს, სინტაქსურ თამაშებსა და პოეტიკურ ელემენტებს. აღნიშნული ელემენტების ანალიზი ხორციელდება როგორც ტექსტის შინაარსობრივი, ასევე ფორმალური ნიშნების საფუძველზე, რაც შესაძლებელს ხდის ირონიის ფუნქციური როლის კომპლექსურ გაგებას.

პარალელურად, კრიტიკული დისკურსის ანალიზი გამოიყენება სოციალური და იდეოლოგიური მნიშვნელობების გამოკვეთისთვის, რომლებიც ირონიული ფორმებით გადმოცემულ სიძულვილის ენაშია დაშიფრული. ამ მიდგომის ფარგლებში, ანალიზი ფოკუსირებულია ძალაუფლების ასიმეტრიებზე, დომინანტურ ნარატივებზე და სოციალურ მარგინალიზაციაზე, რომელიც იჩენს თავს ენობრივ პრაქტიკებში.

კვლევის ემპირიულ ბაზას წარმოადგენს რეალური ტექსტები, აღებული ქართული სოციალური მედიის პლატფორმებიდან (Facebook, TikTok, YouTube), რომლებიც შეგნებულად შეირჩა იმის საფუძველზე, რომ შეიცავდნენ ირონიულ ფორმებში დაფარულ აგრესიულ გზავნილებს. ტექსტების შერჩევა განხორციელდა თემატური და სტილისტური კრიტერიუმების შესაბამისად, ხოლო ანალიზი ეფუძნებოდა კონტექსტურ, სტილისტურ და იდეოლოგიურ სიგნალებზე დაკვირვებას.

შედეგები და მსჯელობა. ირონია კლასიკურად განისაზღვრება როგორც გამოსახული და ნაგულისხმევი შინაარსის შორის უთანხმოება (Booth, 1974), რაც საშუალებას აძლევს ავტორს, გარკვეულწილად დაცულ პოზიციაში იდგეს და თავიდან აირიდოს პირდაპირი პასუხისმგებლობა. ლინდა ჰატჩეონის მიხედვით, ირონია მეტატექსტუალურ ფორმას წარმოადგენს, რომლის მეშვეობითაც სუბიექტი ქმნის კითხვის ორპლანიანობას — ის ერთდროულად არის ტექსტში ჩართული და ამავე დროს მასთან დისტანცირებული (Hutcheon, 1994). ამავე დროს, ირონია არა მხოლოდ ესთეტიკური, არამედ დისკურსული ძალაუფლების ფორმაა. როგორც მაიკლ ბილიგი აღნიშნავს, იუმორის ფორმები, მათ შორის ირონია და სარკაზმი, შეიძლება გამოიყენონ ძალადობრივი ჯგუფებმა სიძულვილის გამოსახატად ისე, რომ თავად აგრესია

გადაბარებული იყოს იუმორის ფორმატზე — ამ გზით სიძულვილის ენა იმალება „ხუმრობის“ ფარის უკან (Billig, 2001).

სიძულვილის ენის ირონიზაცია ქართულ სოციალურ მედიაში აღსაქმელია არა მხოლოდ როგორც ინდივიდუალური გამონათქვამების სტილისტური ტრანსფორმაცია, არამედ როგორც ნორმის ჩამოყალიბების პროცესი. სოციალური ქსელები ქმნიან ისეთ გარემოს, სადაც დისკურსის საზღვრები მუდმივად განიცდის გადახედვას და მომხმარებელთა აქტიური ჩართულობა განაპირობებს მორალური სტანდარტების კოლექტიურ კონსტიტუციას (Papacharissi, 2015). ირონია ხშირად ხდება აგრესიული გამონათქვამების ლეგიტიმაციის საშუალება. მაგალითად, ფრაზა: „ახლა უკვე სკოლაშიც ასწავლიან, როგორ უნდა იყვე ლგბტ... ალბათ, მომდევნო ეტაპი ის იქნება, რომ ბავშვის სქესი Facebook-ზე უნდა აირჩიოს“, წარმოადგენს ჰომოფობიური დისკურსის სტრატეგიულ ირონიზაციას, რომელიც თითქოს ხუმრობით, სინამდვილეში კი აგრესიით გადმოსცემს სოციალურ შფოთვებს. ამ ტექსტში სარკაზმი ქმნის „მხიარული კრიტიკის“ ეფექტს, რაც აუდიტორიაში ქმნის სიმპათიას ავტორის მიმართ და აძლიერებს მის პოზიციას.

ამ სტრატეგიის გაგრძელებად შეიძლება მივიჩნიოთ სხვა მაგალითიც: „არ ვიცოდი, რომ პატრიოტიზმი უკვე ფაშიზმია და ტრადიციების დაცვა - ბნელი შუა საუკუნეები“. აქ ირონია კონსტრუირებულია როგორც ენობრივი კონტრასტის სტრატეგია. ავტორი თითქოს იცავს ტრადიციულ ღირებულებებს, თუმცა ამ პოზიციის დაცვა ირონიული გადაჭარბების გზით ხდება. რეალურად ეს ფორმულირება დისკურსის შიგნით ასოცირდება იმ დისკრიმინაციული პრაქტიკების ლეგიტიმაციასთან, რომლებიც ფემინისტურ, ლგბტ და ლიბერალურ ჯგუფებს მიუთითებენ როგორც „დამნაშავეებს“.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია შემდეგი მაგალითი: „გიორგი გაბუნias გაუფუზავნოთ პიანინო, რომ იმათ წინ არამარტო ილაპარაკოს, არამედ თან დაუკრას“. ამ ტექსტში ირონია/სარკაზმი გამოყენებულია როგორც პოლიტიკური ანგარიშსწორების ინსტრუმენტი. პოსტში იუმორის ფონზე ჩნდება აშკარა მუქარის ელემენტი — რაც წარმოადგენს სიძულვილის ენის ტიპურ ნიშანს (Wodak, 2015). ტექსტი მიმართულია კრიტიკული მედიის და პიროვნების დისკრედიტაციისკენ და ამავდროულად ინარჩუნებს იუმორისტულ ნიღაბს, რაც მას რთულად დასაგმოხს ხდის პლატფორმის მორალური პოლიტიკის ფარგლებში.

სიძულვილის ენა ირონიის ნიღბით ეფუძნება სტილისტური და ენობრივი საშუალებების საკმაოდ რთულ, მრავალშრიან სისტემას, რომლის მეშვეობითაც აგრესიული და მარგინალიზაციული აზრები ტარდება საზოგადოებაში ისე, რომ ისინი იკვეთება არა როგორც პირდაპირი ან უხეში შეტევა, არამედ დახვეწილი და ნიუანსური ტექსტუალური ფორმით. ამ სისტემის ცენტრალური კომპონენტებია ინტერტექსტუალობა, მეტაფორიზაცია, ფრაზეოლოგიური სტრატეგიები, სინტაქსური თამაშები და იარლიყების აქტიური გამოყენება, რომლებიც არა მხოლოდ ააშკარავენ, არამედ ხშირად ეუფლებიან აგრესიულ შინაარსს და ამავდროულად აქცევენ მას უფრო სოციალური მტკიცებულებების და გაუგებრობის დარად.

ინტერტექსტუალობა საშუალებას აძლევს ტექსტს დაკავშირებული იყოს სხვა კულტურულ, პოლიტიკურ თუ სოციალურ ტექსტებთან, რითაც მყარდება ნარატივი და შექმნილია ისეთი კონტექსტუალური ველი, სადაც აგრესიული აზრი თითქოს დისტანცირებული და კრიტიკულად გაშუქებული ჩანს, თუმცა სინამდვილეში მიზნად ისახავს მიზნობრივ ჯგუფზე მარგინალიზაციურ ზემოქმედებას. მაგალითად, ინტერტექსტუალური რეფერენციები ძველი პოპულარული ან პოლიტიკური ფრაზებიდან ხშირად გამოიყენება ირონიული გადამუშავებისათვის, რაც მათ უკუაგდებას ახალ მნიშვნელობებს და აგრესიის უფრო დახვეწილ ფორმებს წარმოქმნის.

მეტაფორიზაცია ამ პროცესში წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე ძლიერი იარაღს — აგრესიული და დისკრიმინაციული იდეები გადაითარგმნებიან სახასიათო მეტაფორებში, რომლებიც აუდიტორიაზე ემოციურ და ქვეტექსტუალურ დონეზე მოქმედებს. მაგალითად, ისეთი მეტაფორები, როგორიცაა „მარჩენალი კაცები სამზარეულოში“, შინაარსობრივად სიმბოლურად აღიქმება როგორც ქალთა როლების გაუმართლებელი ანგაჟირება და მათზე დაკისრებული პასუხისმგებლობების კრიტიკა, თუმცა, ირონიული პერიფრაზის სახით, ის თითქოს ეხმაურება ფემინისტურ თეზისებს და ცდილობს დისკრედიტაციას. ამგვარი მეტაფორები ცვლის იდეოლოგიურ სიმბოლოებს და აყალიბებს მარტივად აღქმად, ემოციურად დატვირთულ გზავნილებს, რომელთა მიმართ წინააღმდეგობა რთულად რეალიზებადი.

ფრაზეოლოგიური სტრატეგიები და სინტაქსური თამაშები ირონიული ტექსტების სტრუქტურას აძლიერებს და ენობრივ მრავალფეროვნებას მატებს. სინტაქსური კომბინაციები და ენის „დაზოგვის“ მექანიზმები იძლევა შესაძლებლობას, ტექსტები გახდეს მრავალმნიშვნელოვანი, სადაც ერთი და იგივე ფორმულირება შეიძლება აღიქმებოდეს როგორც კრიტიკული, ისე დამამცირებელი გზავნილი — კონტექსტის შესაბამისად. ასეთია ფრაზები, რომლებიც თითქოს ცინიკურია, მაგრამ სიღრმეში ქმნიან მარგინალიზაციის და სოციალური სტერეოტიპების გამყარების ფუნქციას.

იდენტობის დემონიზაცია იარლიყების მეშვეობით ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და ეფექტური მეთოდია სიძულვილის ენის გავრცელებაში. მაგალითად, ლიბერალური ჯგუფების „სოროსისტებად“ მოხსენიება არა მხოლოდ კონკრეტულ პიროვნებებთან ან ორგანიზაციებთან ასოცირდება, არამედ ქმნის ფართო და მძლავრ მეტანარატივს, რომელიც ემყარება ამ ჯგუფების დემონიზაციას, ჩაგვრასა და კონსპირაციულ თეორიებს. ეს იარლიყი არა მხოლოდ უარყოფითად განსაზღვრავს ჯგუფს, არამედ არღვევს ობიექტურ დისკურსს და აღიზიანებს ემოციურ რეაქციებს, რაც სიძულვილის ენის გასამყარებლად და მასობრივი გავრცელებისთვის ძალიან ხელსაყრელი ნარატივია.

ამგვარი ენობრივი სტრატეგიები ეხმარება სიძულვილის ენას გადაეფაროს ირონიულ ნიღაბს, რაც ქმნის დამაბნეველ და რთულად დასაგმოვ დისკურსულ გარემოს. ასეთი ტექსტები არამხოლოდ ავლენს აგრესიას, არამედ აძლევს ავტორებს და მიმღებებს საშუალებას დაიცვან თავი მორალური პასუხისმგებლობისგან და წარმოაჩინონ თავიანთი პოზიციები როგორც „ხუმრობა“ ან „კულტურული თვითირონია“. შედეგად, ამ კომპლექსური ენობრივი და სტილისტური სისტემის მეშვეობით, სიძულვილის ენა ქართულ სოციალურ მედიაში არა მხოლოდ ძლიერდება, არამედ თანდათან გარდაიქმნება საჯარო და სოციალური ნორმის ნაწილად. ირონია ასევე შეიძლება გახდეს ჰეგემონიური პოზიციების ლეგიტიმაციის ინსტრუმენტი. როგორც ზიენკოვსკი მიუთითებს, ე.წ. "პოლიტიკური ქამელეონის" ეფექტის შედეგად ტექსტი ერთი თვალთა ნეიტრალურია, მაგრამ სინამდვილეში მკვეთრად იდეოლოგიზებული პოზიციაა (Zienkowski, 2017). მაგალითად, როცა პოპულარული გვერდი „ალტერნატიული საქართველო“ აქვეყნებს ტექსტს: „სკოლაში გეი სწავლება შემოვიდა — ჯერ მოსწავლეები და მერე მასწავლებლები?!“, პოსტს მოჰყვება ათასობით დადებითი რეაქცია, კომენტარები კი ავითარებენ ამ ირონიულ თეზას ღია აგრესიის დონემდე. აქ ირონია ვრცელდება როგორც პროვოკაციული სიგნალი, რომელიც აუდიტორიაში აგრესიულ დისკურსს უწყობს ხელს.

ტექნოლოგიური თვალსაზრისით, სოციალური მედიის პლატფორმების ალგორითმები ირონიულ, აგრესიულ და ემოციურ კონტენტს ანიჭებენ პრიორიტეტს, რაც აძლიერებს ამ ტიპის ენების გავრცელებას (Tufekci, 2015). Facebook-ზე მაღალი ინტერაქციის მქონე პოსტები ხშირად გამოირჩევა სარკაზმით, იარლიყებით და მორალური პოლარიზაციით. TikTok-ისა და YouTube-ის კომენტარების სექციებში კი

ხშირია ირონიის საფუძველზე აგებული ენობრივი „მასშტაბირება“, სადაც ერთი სიტყვა ან ფრაზა (მაგ. „ლიბერალთა ფესტივალი“) ხდება მთელი დისკურსული ფრემის სიმბოლო.

საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი მოვლენების დროს სიძულვილის ენა კიდევ უფრო ინტენსიურად ვლინდება, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ის ირონიის ნიღბითაა შეფუთული. 2023 წელს, თბილისში პრაიდის კვირეულის ჩაშლის მცდელობისას, სოციალურ მედიაში გავრცელებული ფრაზები: „გეი არ ვიცი, მაგრამ სიცხეში როგორ დადიან ესენი — ტანზე არაფერი აცვიათ!“, წარმოადგენდა სახეშეცვლილ სიძულვილს, შეფუთულს ეგზოტიზებული ირონიულობით. ასევე, „მთავარი არხის“ წამყვანის ციტატის: „ლიბერალური დემოკრატია საქართველოსთვის საშიშია“ ირონიზაცია გავრცელდა როგორც ციტატა და მას მოჰყვა ათეულობით ირონიული რემიქსი, რაც საბოლოოდ გადაიზარდა სიძულვილის ენით გაჯერებულ კამპანიაში ჟურნალისტის წინააღმდეგ.

როგორც წინა მაგალითები აჩვენებს, ირონია ქართულ სოციალურ მედიაში არ წარმოადგენს მხოლოდ ესთეტიკურ ფორმას ან პოლიტიკური კრიტიკის მექანიზმს. ის აქტიურად გამოიყენება სიძულვილის ენის დასამალად, მის გასასამართლებლად და მისივე ეფექტურობის გასაძლიერებლად. ეს სტრატეგია არამხოლოდ სტილისტურ, არამედ სემიოტიკურ დონეზეც გვევლინება — ირონია იქცევა სოციალური განწყობის ტრანსლირების სიმბოლურ ენად, რომელსაც შეუძლია მობილიზაცია, მარგინალიზაცია და საზოგადოებრივი პოლარიზაციის გამწვავება.

ლიტერატურული ენათმეცნიერების პერსპექტივა, რომელიც ეფუძნება სტილისტიკურ, ინტერტექსტუალურ და პოეტიკურ მექანიზმებს, წარმოადგენს ძლიერ ანალიზურ ინსტრუმენტს თანამედროვე სიძულვილის ენის ირონიულ ფორმებთან მუშაობაში. ეს პერსპექტივა კვლევას აძლევს საშუალებას გააანალიზოს არა მხოლოდ ენის ზედაპირული დონე, არამედ ჩაუღრმავდეს ტექსტებსა და დისკურსებში არსებულ მრავალშრიან სტრუქტურებს, რომლებიც განაპირობებენ აზრის, მიზნისა და ძალაუფლების ფორმირებას. სტილისტური მახასიათებლებისა და ინტერტექსტუალური კავშირების ანალიზი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმის გასაგებად, თუ როგორ ქმნის ირონია ილუზორულ ნიღბს სიძულვილის ენისთვის და როგორ ხორციელდება სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებზე აგრესიული შეტევა ამ დახვეწილი რეტორიკული ფორმების მეშვეობით. ინტერტექსტუალობა ამ თვალსაზრისით ერთგვარ სარკედ გვევლინება, რომელშიც ერთმანეთთან გადაჯაჭვულია სხვადასხვა ტექსტუალური ფენები და სოციალური მნიშვნელობები, რაც ქმნის მრავალსაფეხუროვან დისკურსულ ქსელს. პოეტიკური მექანიზმები, როგორებიცაა მეტაფორები, სიმბოლოები, ფრაზეოლოგიური გამოთქმები და რითმული ელემენტები, მხოლოდ მნიშვნელობის გადმოცემას არ ემსახურება — ისინი ამცირებენ აგრესიული გზავნილების უხეშობას და ამ გზით უკეთ ფარავენ მათ ირონიულ ან კრიტიკულ ფორმებს. შედეგად, ენა აქ არ არის მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალება, არამედ სოციალურ ძალაუფლებასთან დაკავშირებული იარაღია, რომელიც აზროვნებისა და ქცევის ფორმირებაზე ახდენს გავლენას.

ამ თვალსაზრისით, ლიტერატურული ენათმეცნიერება იძლევა შესაძლებლობას გამოიკვლიოს, როგორ იბადება და ვრცელდება საჯარო დისკურსში ნორმატიული კონფლიქტები, როგორ წარმოქმნის ენა ძალაუფლებასა და კონტროლს, და როგორ ფუნქციონირებს მედია როგორც სივრცე, სადაც ეს პროცესები სინთეზირდება. ეს მიდგომა სცდება ენის მხოლოდ სტრუქტურულ ან ფორმალურ ანალიზს და მიმართულია მისი ფუნქციური, სოციალურ-პოლიტიკური კონტექსტის გაანალიზებისკენ.

კვლევის შემდგომ ნაწილში აქცენტი კეთდება საზოგადოებრივი რეაქციების გამოკვლევაზე, რომელიც ამ ფენომენის მიმართ იჩენს სხვადასხვა ფორმებს — მათ შორის, სოციალური მედიის მომხმარებელთა კომენტარებს, აქტივისტური მოძრაობების

გამოხმაურებებს და სახელმწიფო ინსტიტუტების პოლიტიკურ რეაქციებს. ამან აჩვენა, რომ ირონიული სიძულვილის ენა ხშირად აღიქმება როგორც „უმწიკვლო იუმორი“ ან „შეუფასებელი კრიტიკა“, რაც თავისთავად ქმნის პრობლემას ნორმების განსაზღვრის თვალსაზრისით და აბრკოლებს ეფექტურ სამართლებრივ და საზოგადოებრივ რეგულირებას.

ამავე კონტექსტში, ნორმატიული პოლიტიკის გამოწვევები წარმოადგენენ მნიშვნელოვან საკითხს — როგორ განსაზღვროს და შეიმუშაოს ისეთი რეგულაციები, რომლებიც ზღუდავს სიძულვილის ენას და ზიანს არ აყენებს გამოხატვის თავისუფლებას. ამ საკითხისადმი მიდგომები მუდმივად ვითარდება და საჭიროებს ჯანსაღ ბალანსს თავისუფლებასა და პასუხისმგებლობას შორის — განსაკუთრებით ციფრულ პლატფორმებზე, სადაც დისკურსი სწრაფად და ხშირად გაუთვალისწინებლად პოლარიზდება.

სოციალური მედია-პედაგოგიკის სტრატეგიების ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა ამ პროცესში მომხმარებლების ცნობიერების ამაღლება და კრიტიკული აზროვნების განვითარების ხელშეწყობა. ეს მოიცავს როგორც ციფრული უნარების გაძლიერებას, ასევე ენობრივი და კომუნიკაციური სტრატეგიების გააზრებას, რომ მოქალაქეებმა უკეთ შეძლონ ამ ტიპის დისკურსების ადეკვატური აღქმა და საპასუხო მოქმედებები.

მედია-პედაგოგიკა, როგორც საზოგადოებრივი განათლების ერთ-ერთი ფუნდამენტური კომპონენტი, ფოკუსირდება არა მხოლოდ ამომწურავი ინფორმაციის მიწოდებაზე, არამედ ემოციურ და სოციალურ ფაქტორებზე, რომლებიც ხშირად განაპირობებს სიძულვილის ენის გავრცელებას.

ამგვარად, ლიტერატურული ენათმეცნიერების ჩართვა ირონიისა და სიძულვილის ენის კვლევაში იძლევა შესაძლებლობას გაანალიზდეს არა მხოლოდ ენობრივი ფორმები, არამედ მათი ურთიერთქმედება სოციალურ ძალაუფლებასთან, ნორმატიულ ჩარჩოებთან და ტექნოლოგიურ გარემოსთან. ეს მთლიანობა ხელს უწყობს უფრო კომპლექსური, სამართლიანი და ეფექტური პოლიტიკისა და სტრატეგიების შემუშავებას, რომლებიც შეძლებენ ხელი შეუშალონ სიძულვილის ენის ირონიულად შეფარულ, მაგრამ ძალზე სახიფათო ფორმათა გავრცელებას ქართულ სოციალურ მედია სივრცეში. სიძულვილის ენის თანამედროვე ფორმები დღითიდღე უფრო რთულად იდენტიფიცირებადი ხდება ციფრულ და განსაკუთრებით სოციალური მედიის დისკურსულ სივრცეში. ეს რთულდება იმ გარემოში, სადაც სიძულვილის გამომხატველი ტექსტები ირონიისა და იუმორის სხვადასხვა სტილისტურ მექანიზმებს იყენებენ, რაც მათ პირდაპირი გაგებით უფრო დახვეწილს და მალულს ხდის. ქართულ სოციალურ მედიაში დამკვიდრებული პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ირონია, როგორც რეტორიკული და ესთეტიკური ფორმა, აღარ შემოიფარგლება მხოლოდ ტექსტის კრიტიკულ ან მხატვრულ დონეზე გამოყენებით. იგი გადაიქცა ძლიერ დისკურსულ სტრატეგიად, რომელიც არა მხოლოდ აუდიტორიისთვის მისაღებ ფორმას აძლევს კონკრეტულ აგრესიულ გზავნილებს, არამედ ხელს უწყობს მათი ლეგიტიმაციასა და გავრცელებას.

ირონიის ამგვარი ამბივალენტურობა — მისი ორმაგი ფუნქცია აგრესიის ერთდროულად გამოხატვისა და დამალვის შესაძლებლობით — სწორედ ის თვისებაა, რაც მას განსაკუთრებულ გავლენას ანიჭებს თანამედროვე საჯარო სივრცეში. მას არაერთგვაროვანი გავლენა აქვს საზოგადოებრივ დისკურსზე: ერთი მხრივ, ირონია შეიძლება იქცეს კრიტიკულ, რეფლექსიურ ინსტრუმენტად, რომელიც აყალიბებს აზრის მრავალშრიანობას და შლის მარტივი დიქტომიების გარსს. მეორე მხრივ, სწორედ ირონიის დახვეწილი და ნიუანსური ბუნება ქმნის გარემოს, სადაც აგრესიული და მარგინალიზებული გზავნილები ვრცელდება იუმორის, ცინიზმისა და შინაარსობრივი დაფარვის საშუალებით — ფაქტობრივად, ასეთი ტექსტები უკეთ ფარავენ აგრესიულ დისკურსს, რითაც ავტორები თავს აღწევენ პირდაპირ პასუხისმგებლობას და

სიძულვილის ენის კრიტიკას ართულებენ. ამიტომაც, ირონია ქართულ სოციალურ მედიაში აღარ არის მხოლოდ ესთეტიკური ჟანრის ნაწილი ან კულტურული თვითირონიის გამოხატულება, არამედ ფუნქციონირებს როგორც სოციალური და პოლიტიკური დისკურსის სტრატეგიული იარაღი. მისი გამოყენება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მაშინ, როდესაც სხვადასხვა სოციალური და პოლიტიკური ჯგუფები ცდილობენ საკუთარი პოზიციების ლეგიტიმაციას, აგრესიის შეფუთვის და ამავე დროს სიძულვილის ენით გაჯერებული გზავნილების გავრცელებას ისეთ ფორმაში, რომელიც აუდიტორიაში იწვევს არა პროტესტს, არამედ სიმპათიასა და პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების შეგრძნებას. ამ ამბივალენტურობის გამო, სიძულვილის ენის კონტექსტში არსებული ირონიული ტექსტების განხილვა არ შეიძლება მხოლოდ იუმორის ან კრიტიკის განწყობის კლასიკურ ჩარჩოებში. მათში იკვეთება ძალადობრივი სოციალური და პოლიტიკური ნარატივი, რომელიც აუდიტორიის სხვადასხვა სეგმენტს სთავაზობს დაშინებისა და მარგინალიზაციის ფორმებს ახალ, დახვეწილ ფორმატში. სწორედ ამ მიზეზით, ირონიის კომპლექსური და ორმაგი ბუნება ხელს უწყობს როგორც მის პოპულარობას, ასევე საფრთხის ზრდას თანამედროვე საჯარო დისკურსში. ამგვარად, ირონიის ფორმით გავრცელებული სიძულვილის ენა ვლინდება არა მხოლოდ ენობრივ და სტილისტურ პრაქტიკებში, არამედ სოციალურ ძალაუფლებასთან დაკავშირებულ დინამიკაშიც. მისი გააზრება, ანალიზი და კრიტიკული ინტერპრეტაცია წარმოადგენს მნიშვნელოვან პრიორიტეტს თანამედროვე ქართულ სოციალურ მედიაზე კვლევებისთვისა და საჯარო დისკურსის მმართველობის სტრატეგიებისთვის.

დასკვნები. სტატიის ანალიზმა ცხადყო, რომ ირონია ხშირად გამოიყენება ისეთი გზავნილების გადასაცემად, რომლებიც პირდაპირი ფორმით საზოგადოებრივ წინააღმდეგობას შეხედებოდა. ამგვარად, ირონია მხოლოდ ესთეტიკური ან იუმორისტული ხერხი აღარ არის — ის იქცა სიძულვილის ენის მნიშვნელოვან სტრატეგიად. ირონია აძლიერებს დისკრიმინაციულ პრაქტიკებს, ამყარებს სოციალურ სტერეოტიპებს და ხელს უწყობს მარგინალიზებული ჯგუფების კიდევ უფრო გარიყვას. სტილისტური ენობრივი მექანიზმები — ინტერტექსტუალობა, იარლიყები, მეტაფორები, სარკაზმი და ენის შეფარვის ტექნიკა — იქცევა სიძულვილის ენის ტრანსფორმაციის ძირითად იარაღად, რაც ამცირებს გზავნილის აგრესიულობას ზედაპირულად, თუმცა ზრდის მის გავლენასა და გავრცელების პოტენციალს. ამ პროცესში გადამწყვეტ როლს ასრულებს სოციალური მედიის პლატფორმების ალგორითმული პრიორიტეტები, რომლებიც მომხმარებლების ყურადღებას ამახვილებენ ემოციურად დამუხტულ, კონფლიქტურ და პოლარიზებულ შინაარსზე. შედეგად, აგრესიული ირონია უფრო მეტად თვალსაჩინო ხდება, ხშირად ანეიტრალებს კრიტიკულ რეაქციას და ქმნის იმ მიკარგულ ზღვარს, სადაც სიძულვილის ენა „ხუმრობად“ აღიქმება.

ლიტერატურული ენათმეცნიერების პერსპექტივიდან ირონია საჭიროებს ფაქიზ, კონტექსტზე ორიენტირებულ ანალიზს, რომელიც გაითვალისწინებს დისკურსულ, სოციოკულტურულ და ტექნოლოგიურ პარამეტრებს. სიძულვილის ენის ირონიული ფორმები გვიჩვენებს, რომ აგრესია ხშირად აღარ არის პირდაპირი და უხეში, არამედ იგი არის ირონიულად შეფუთული, შრეებიანად სტრუქტურირებული და სიმბოლურად შეფარვით გამოთქმული.

ამ ფონზე, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კრიტიკული მედია-პედაგოგიკა, პლატფორმების პასუხისმგებლიანი მენეჯმენტი და საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება. მხოლოდ ასეთ პირობებში იქნება შესაძლებელი იმ კულტურული გარემოს ფორმირება, სადაც ირონია არ იქცევა სიძულვილის ნიღბად, არამედ იგი მოემსახურება დემოკრატიული, ღია და ეთიკურად მგრძნობიარე კომუნიკაციის განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Billig, M. (2001). Humour and hatred: The racist jokes of the Ku Klux Klan. *Discourse & Society*, 12(3), 267–289. <https://doi.org/10.1177/0957926501012003001>
- Booth, W. C. (1974). *A rhetoric of irony*. University of Chicago Press.
- Hutcheon, L. (1994). *Irony's edge: The theory and politics of irony*. Routledge.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13, 203–218.
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.
- Zienkowski, J. (2017). *Discursive pragmatics and critical discourse analysis: Interrogating the relation between language and ideology*. Palgrave Macmillan.

REFERENCES

- Billig, M. (2001). Humour and hatred: The racist jokes of the Ku Klux Klan. *Discourse & Society*, 12(3), 267–289. <https://doi.org/10.1177/0957926501012003001>
- Booth, W. C. (1974). *A rhetoric of irony*. University of Chicago Press.
- Hutcheon, L. (1994). *Irony's edge: The theory and politics of irony*. Routledge.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13, 203–218.
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.
- Zienkowski, J. (2017). *Discursive pragmatics and critical discourse analysis: Interrogating the relation between language and ideology*. Palgrave Macmillan.